

С.І. Побожій

Є. РЕДІН ЯК ЗАСНОВНИК ХАРКІВСЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

Процес становлення і розвитку харківської університетської школи тривав майже протягом століття. Активну участь у цьому брали вчені Харківського університету в основному гуманітарного спрямування. Головне місце в їх роботі займало читання лекцій, але проголошення лекційних курсів з історії та теорії мистецтва, естетики носило до початку 1890-х років несистематичний характер.

Інша ланка, що увійшла органічною часткою до викарбування тих чинників, що сприяли зародженню та розвитку науки про мистецтво в університеті, стала діяльність Музею красних мистецтв і старовини і Харківського історико-філологічного товариства. В обох з них помітну роль грав Є. Редін, чия діяльність у Харківському університеті розпочалася з 1893 р.

У Харківському університеті Є. Редін працював 15 років. Спочатку на посаді приват-доцента, потім - професора. І зараз його діяльність, коло наукових інтересів, громадська діяльність вражає різноплановістю та масштабністю.

Лекційні курси приват-доцента Є. Редіна охоплювали мистецтво Давнього Світу, Візантії. Більшість із занять проводилася ним у музеї університету, який вже на той час мав значну збірку пам'яток мистецтва. Бували й незаплановані заняття, про які, зокрема, згадує М. Сумцов: "Нахлынет, бывало, толпа юных гимназисток, и Е.К. (Редін - С.П.) им объясняет и каменный, и бронзовый век, и церковные древности, и памятники искусства, а в конце в его руках неожиданно появлялись коробки конфет, которые он, веселый и довольный, преподносил обыкновенно самым маленьким своим гостям..."

Талант Є. Редіна-лектора відзначали всі, хто працював з ним. Саме завдяки лекціям Є. Редіна мистецтвознавством захопився літературознавець О. Білецький. Лекції Є. Редіна і аура, яка створювалася навколо них серед студентів і викладачів, сприяли піднесенню мистецтвознавства в університетських стінах.

Іншим чинником в цьому процесі стала наукова діяльність Є. Редіна. Методологічні засади вченого базувалися на іконографічному методі дослідження

пам'яток ранньохристиянського і візантійського мистецтва. Така описова метода, наслідувана ним від Н. Кондакова, стане однією з характерних рис досліджень представниками університетського мистецтвознавства. Є. Редіна й інших (Ф. Шміт, С. Таранушенко, О. Нікольська, Д. Гордєєв) вирізняло і дуже обережне ставлення до висновків.

Ще однією рисою, притаманною Є. Редіну та й взагалі університетській школі мистецтвознавства, слід вважати перенесення акценту наукових інтересів на дослідження пам'яток українського мистецтва, вужче - на мистецтво Слобожанщини. Такий процес мав місце і в інших регіонах, але саме у Харкові він був підсилений цілеспрямованою діяльністю історико-філологічного товариства та наслідками влаштування у Харкові XII Археологічного з'їзду. На засіданнях товариства Є. Редін знайомив його членів з пам'ятками українського мистецтва. Обговорювалися й фундаментальні праці з історії мистецтва.

Напевно, що не без впливу саме Є. Редіна почав активно займатися мистецтвознавством М. Сумцов, який навіть читав лекції з історії мистецтва після смерті Є. Редіна.

Закладені Є. Редіним підвалини становлення мистецтвознавства у Харківському університеті спричинили зацікавленість викладачів і студентів університету (В. Вверетенников, М. Чорноволот). Вже при Є. Редіні студенти не тільки пишуть твори на "медальні" теми мистецтвознавчої тематики, але й отримують за них найвищої оцінки (М. Чорноволот).

Потужна діяльність Є. Редіна стала помітною віхою в університеті. То ж і не дивно, що після смерті вченого засновується премія імені Є. Редіна за кращий твір у галузі теорії та історії мистецтва.

Мистецтвознавча діяльність Ф. Шміта з 1912 року в Харківському університеті успадкувала традиції, започатковані Є. Редіним. Цікаво й те, що наукові інтереси Є. Редіна й Ф. Шміта співпадають. Також, як і Є. Редін, він відзначає вплив Сходу на Візантію, зокрема Сирії, особливо помітний у галузі архітектури.

Мусимо зазначити, що саме перед революцією 1917 року, за три роки перед реорганізацією університету, остаточно сформувалася мистецтвознавча школа в

університеті. Безпосередньо група учнів Ф. Шміта (Д. Гордєєв, С. Таранушенко, О. Нікольська, О. Берладіна) продовжують розвивати у своїх працях ідеї не тільки свого вчителя, але й попередника - Є. Рєдіна. Зокрема, будучи аспіранткою Харківського інституту народної освіти (ХІНО), Олена Нікольська у своєму звіті серед інших виконаних нею робіт відзначає: "доканчивала начатую еще в 1920 году работу над мозаиками мавзолея Галлы Платидии в Равенне". А над цією пам'яткою, як відомо, працював і Є. Рєдін у період підготовки своєї магістерської дисертації.

Університетське академічне мистецтвознавство вплинуло й на розвиток мистецького життя у Харкові. Вчені, що викладали в університеті, цікавилися художніми виставками у місті, діяльністю мистецьких навчальних закладів, розвитком народного мистецтва. Не виключення у цьому процесі і Є. Рєдін.